9. 7. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vyznamenat!

Lidstvo je na své pouti staletími mimořádně vynalézavé, obzvláště v oblasti motivace – motivace jiných, těch druhých… Kdo vymyslel první „vyznamenání“ již zřejmě nezjistíme, ale že to funguje, to víme spolehlivě. „Udělej, dostaneš ocenění a ostatní budou závidět – chtějí také vyznamenání…“ – jak snadné vnadidlo!

Lidstvo je na své pouti staletími mimořádně vynalézavé, obzvláště v oblasti motivace – motivace jiných, těch druhých… Kdo vymyslel první „vyznamenání“ již zřejmě nezjistíme, ale že to funguje, to víme spolehlivě. „Udělej, dostaneš ocenění a ostatní budou závidět – chtějí také vyznamenání…“ – jak snadné vnadidlo! Ale abychom nekřivdili – jsou vyznamenání, která jsou skutečně společenským výrazem uznání a nelze je a priori považovat za motivační prostředek. A co na to právo?

Pryč jsou již doby, kdy byl platný zákon 62/1962 Sb. a my jsme se mohli radostně dekorovat za lepší zítřky, které jsou již dnes – nebo včera? § 1 tohoto zákona přímo stanovuje: ,, Vyznamenání jsou výrazem uznání a vděčnosti československého pracujícího lidu za zásluhy o vítězství socialismu a o budování vyspělé socialistické společnosti, o rozvoj přátelství a spolupráce a o upevnění mírového soužití národů, za zásluhy o obranu vlasti, za obětavou práci a za vynikající výkony na poli hospodářské a kulturní výstavby a rozvoje vědy a techniky anebo za příkladnou obětavost v občanském životě. …“ – ano, jistě, je zde vyjádřena presumpce typická pro 60. léta – „socialismu bylo dosaženo“, čili se mohlo dekorovat za zásluhy o vítězství (tedy již proběhlé!) právě tohoto systému. A čím se dekorovalo? Inu, z dnešního pohledu se mladý člověk pobaví – jak jinak totiž brát „Vyznamenání jsou čestný titul "hrdina ČSSR" spojený s právem nosit Zlatou hvězdu hrdiny ČSSR, čestný titul "hrdina socialistické práce" spojený s právem nosit Zlatou hvězdu hrdiny socialistické práce“? Kdy mohl (tehdy!) člověk (dělník) nosit zlatou hvězdu? Ovšem jak známo, vyznamenání se nedávala jen jednotlivcům! ,,Vyznamenání se propůjčují jednotlivcům i kolektivům pracujících, dobrovolným společenským organizacím, podnikům, družstvům, institucím a útvarům ozbrojených sil a jejich zástavám.“ – a tak nemohu zapomenout na příhodu, kdy šel dělník kamsi „orodovat“ za své dítko a měl s sebou (samozřejmě) svůj kádrový posudek (dnes vznešeně opět nazývaný Curriculum vitae…), v němž bylo uvedeno: ,,výše jmenovaný je zaměstnán v podniku XY…; vyznamenán Řádem práce“. Předsedkyně posudkové komise spráskla ruce úžasem a vykřikla ,,jak je možné, že Vám nechtějí vyhovět?! Vám! Držiteli Řádu práce!“ – háček byl snad jen v tom, že držitelem onoho řádu nebyl dotyčný jednotlivec, nýbrž jeho podnik, v němž bylo zaměstnáno dalších tisíc dělníků a měli v kádrových posudcích napsáno totéž – inu, interpretace!

Ovšem kromě Zlaté hvězdy hrdiny ČSSR (od roku 1951) a Zlaté hvězdy hrdiny socialistické práce (také 1951) se udělovala vyznamenání jako Řád Klementa Gottwalda „Za budování socialistické vlasti“ (od roku 1955). Řád 25. února 1948 (již od roku 1949), Československý vojenský řád bílého lva „Za vítězství“ (od 1945 – v modifikaci udělován dodnes, viz níže), Československý velitelský řád Jana Žižky z Trocnova (od 1946, nicméně prakticky zaniklý, neboť byl udělován, resp. propůjčován velitelům, kteří vedli své jednotky v II. světové válce k vítězství a přispěli k osvobození Československa tím, že projevili osobní statečnost etc.), Řád republiky (od 1951), Medaile Za službu vlasti, vyznamenání Za vynikající práci, vyznamenání Za pracovní věrnost, vyznamenání Za zásluhy o výstavbu, Za statečnost a mnoho dalších. Poněkud kuriózně nám dnes zní názvy jako Československá Jánošíkova medaile nebo Čestný odznak mateřství (i když při klesající porodnosti není vyloučeno, že i tento „přijde znova do módy“).

Zvláštní pozornost z pohledu motivace právem si zaslouží Řád rudé zástavy (od 1955), Řád Rudého

praporu práce", "Řád Rudé hvězdy práce" a vyznamenání "Za pracovní věrnost" a "Za pracovní obětavost". Jejich společnou úpravu provedla vyhláška předsedy vlády 26/1955 Sb. (signováno: Široký v.r.). Byly to nepochybně řády nejvyšší společenské prestiže, což můžeme dokumentovat již z pouhého zákonem vymezeného popisu Řádu Rudého praporu práce: ,,má tvar ozubeného kola o průměru 40 mm, zdobeného ve spodní části lipovými ratolestmi. Z ratolestí vybíhá žerď s rudým vlajícím praporem. Pozadí tvoří svazek klasů, na němž je umístěna rudě smaltovaná pěticípá hvězda. Na rubu řádu je ozubené kolo ozdobeno lipovými ratolestmi. V horní části je umístěn malý státní znak ve štítě o výšce 22 mm. Nad ním je pěticípá plastická hvězda. Pod štítem je matriční číslo. Řád je připevněn na stuze závěsem, který tvoří dvě zkřížené lipové snítky, zavěšené do horního hrotu hvězdy. Řád je ražen ze stříbra a zlacen.“ Hezké, nemyslíte? Ach, ano, ještě stuha… „Stuha Řádu Rudého praporu práce je 38 mm široká. Je světle modré barvy, s tmavomodrým 3 mm širokým pruhem uprostřed. Je lemována po obou krajích rudými proužky 3 mm širokými.“ A jak se nosil? ,,Řád Rudého praporu práce se nosí na levé straně prsou za Řádem rudé zástavy. Nosí-li se jen stužka řádu, je napjata na pravoúhlé liště 10 mm široké a 38 mm dlouhé.“

A jak je tomu dnes? Málokdo z nás asi viděl ony slavné řády na vlastní oči při předávání prezidentem republiky, nicméně můžeme se pokochat alespoň skrze slova zákonodárce. Předání, nošení, za co…? Základní odpověď nám dá zákon 157/1994 Sb. ze dne 9. července 1994 o státních vyznamenáních České republiky. Již sama koncepce §1 tohoto zákona prozrazuje, že budování nám sice zůstalo, ale socialismu již blahořečit netřeba: ,,Propůjčením nebo udělením státních vyznamenání České republiky (dále jen "vyznamenání") jednotlivcům oceňuje stát jejich vynikající občanské zásluhy o budování svobodné demokratické společnosti, výsledky práce, úsilí o obranu vlasti, hrdinské a jiné výjimečné činy.“ Vyznamenání jsou řády a medaile. Zákon praví, že ,,Zřizuje se Řád Bílého lva jako nejvyšší vyznamenání osob, které se zvlášť vynikajícím způsobem zasloužily o Českou republiku.“ – tento řád však není žádné novum. V podobě Československého řádu bílého lva existuje již od roku 1922, i když za totality nebyl příliš populární… Nově se však zřídil Řád Tomáše Garrigua Masaryka ,, jako vyznamenání osob,
které se vynikajícím způsobem zasloužily o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva.“ Neopomenutelná je samozřejmě každoročně udělovaná Medaile Za hrdinství a Medaile Za zásluhy. Je nepochybně zajímavá jistá etiketa týkající se nošení řádů: Řády, kříže a medaile a další dekorace se nosí v tomto pořadí: a) Řád Bílého lva, b) Řád Tomáše Garrigua Masaryka, c) československé řády, d) zahraniční řády v pořadí podle tříd a pořadí, v jakém byly uděleny, e) Medaile Za hrdinství, f) Medaile Za zásluhy, g) československé kříže, medaile a další dekorace, h) zahraniční kříže, medaile a další dekorace podle stupňů a pořadí, v jakém byly uděleny.“ Ovšem na společenském oděvu lze nosit miniatury vyznamenání. Kdy se tedy tato vyznamenání udělují? Řádovými dny pro propůjčování a udělování vyznamenání podle zákona 157/1994 Sb. občanům České republiky jsou 1. leden a 28. říjen. A za co se tedy přesně uděluje (či propůjčuje - ne vše je „na vždy“) například Řád Bílého lva? Řád Bílého lva propůjčuje nebo uděluje prezident republiky a) občanům České republiky za zvláště vynikající zásluhy o stát, zejména v oblasti politiky, správy státu, rozvoje hospodářství, vědy, techniky, kultury, umění, školství, za mimořádné zásluhy o obranu a bezpečnost státu, za vynikající velitelskou a bojovou činnost, za vědeckou a odbornou práci vojenského a branného charakteru a za významné proslavení vlasti v zahraničí, b) těm, kteří nejsou občany České republiky, za zvláště vynikající zásluhy ve prospěch České republiky. Předchůdce dnešního řádu Bílého lva (viz výše) se uděloval výhradně cizím státním příslušníkům. Řád Bílého lva má pět tříd, z nichž I. třída je nejvyšší, a řádový řetěz, který může být udělen jen hlavám států.

A jak tedy (alespoň I. třída) vypadá? ,,Řádovým odznakem Řádu Bílého lva je granátově červeně smaltovaná pětidílná hvězdice. Díly hvězdice jsou navzájem spojeny lipovými lístky se stonky směřujícími ke středu hvězdice. Na středovém medailonu hvězdice je na líci korunovaný, dvouocasý, stříbrný lev přesahující do jednotlivých dílů. Na rubu je na střed hvězdice položen medailon, v jehož terči je velký státní znak České republiky a ve zvýšeném zlatém mezikruží modrý opis "PRAVDA

VÍTĚZÍ" dole oddělený modrým lipovým lístkem. Na prostřední nejvyšší díl je pohyblivě přichycen převýšený závěs v podobě oválného lipového věnce překříženého u skupiny občanské palmovými listy, u skupiny vojenské zkříženými meči hroty vzhůru. Znak, závěs, mezikruží, rámování hvězdice a lipové lístky jsou ze zlaceného stříbra. - Insignie I. třídy řádu tvoří klenot na velkostuze nošené od pravého ramene k levému boku a hvězda nošená na levé straně hrudi. Klenot tvoří řádový odznak o průměru 68 mm, lipový věnec závěsu má rozměry 35x25 mm. Velkostuha je 100 mm široká červeno-bílo-červeno-bílo-červená v poměru 5:15:60:15:5, v místě překřížení je našita kokarda překrývající kotvu k zavěšení klenotu. Červená barva všech stuh má šarlatový odstín. Hvězda je osmicípá, stříbrná, paprsková, lesklá o průměru 90 mm, na střed je položen granátově červený medailon, v jehož terči je plastický korunovaný, dvouocasý, stříbrný lev a v mezikruží stříbrný opis "PRAVDA VÍTĚZÍ", oddělený dole stříbrným lipovým lístkem. Na rubu hvězdy je v čočce velký státní znak České republiky. - Řádový řetěz se skládá z dvaceti článků spojených na obvodě vždy dvěma řetízky. Středový závěsný článek na klenot tvoří bíle smaltovaný monogram "ČR". Další články tvoří stříbrní lvi s opisem "PRAVDA VÍTĚZÍ". Rozměry závěsného článku jsou 40x30 mm, řetěz je ze silně zlaceného stříbra, síla článků je 2 mm.“

Co říci závěrem? Snad jen Vám, milí čtenáři, popřát, aby se jednou třeba i tento popsaný řád ocitl právem udělený na vaší hrudi. Hodně štěstí!

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- DEAL MONITOR
- Český institut informatiky, robotiky a kybernetiky (CIIRC ČVUT) a Národní centrum umělé inteligence (NCUI) uspořádali 7. října 2026 diskuzní workshop „Možnosti a limity používání AI v právních procesech“
- DEAL MONITOR
- Komora má být pro advokáty, ne jejich vrchností
- Když má komora sílu jednoho slona, stát má sílu deseti tisíc slonů
- DEAL MONITOR
- Dvacet let vlastní cestou. Arthur Braun o svobodě, číslech a lidském elementu advokacie
- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí